

УДК 811.29'344.2(045)

*Стаття надійшла до редакції [Article received /**Статья поступила в редакцию]* – 24.05.2018 р.*Перевірено на плагіат [Checked for plagiarism / Проверено на плагиат]* – 27.05.2018 р.*Оригінальність тексту [The originality of the text / Оригинальность текста]* – 90.71 %<http://doi.org/10.17721/2663-6530.2018.34.02>**СИСТЕМА ФОНЕМ І СИСТЕМА ФОНЕМАТИЧНИХ ОПОЗИЦІЙ
ГОТСЬКОЇ МОВИ****Сіун Парк (м. Київ, Україна)**sieun0725@ukr.net

здобувач кафедри германської і фіно-угорської філології

Київський національний лінгвістичний університет

(Міністерство освіти і науки України)

03150, м. Київ, вулиця Велика Васильківська, 73

У статті на матеріалі тексту Готської Біблії (Срібного Кодексу) аналізується система фонем і система фонематичних опозицій готської мови на одному синхронному зрізі, у середині першого тисячоліття н.е. Можливості нашого дослідження обмежуються тим, що східногерманська мовна еволюція обірвалася задовго до часу появи перших писемних текстів західно- і північногерманськими (скандинавськими мовами), що ускладнює реконструкцію системи фонем готської мови у період від розпаду спільногерманської мовної єдності і до виокремлення різних ліній розвитку мовних систем давньогерманських мов. Наявна лінгвістична література свідчить про відсутність єдиного інтегрованого підходу до фонетики і фонології готської мови. У статті система фонем і система фонематичних опозицій розглядаються нами як результат взаємодії функціональних, структурних і антропофонічних факторів фонологічної еволюції в рамках кінемної теорії.

Ключові слова: система фонем, система фонематичних опозицій, кінема, фактори (функціональні, структурні, антропофонічні) фонемної еволюції.

SYSTEM OF PHONEMES AND SYSTEM OF PHONEMIC
OPPOSITIONS OF THE GOTHIC LANGUAGE

S. Park (Kyiv, Ukraine)

sieun0725@ukr.netPhD applicant, Department of Germanic and Finno-Ugric Philology
Kyiv National Linguistic University
(Ministry of Education and Science of Ukraine)
03150, Kyiv, Velyka Vasylkivska Str., 73

The article on the material of the text of the Gothic Bible (Codex Argenteus) treats the system of phonemes and the system of phonemic oppositions of the Gothic language on one synchronic state, in the middle of the first millennium AD. The possibilities of our study are limited since the East Germanic language evolution broke long before the time of the appearance of the first written texts in the West and North Germanic (Scandinavian) languages, which complicates reconstruction of the system of phonemes of the Gothic language in the period from the collapse of the common Germanic linguistic unity to the distinction of different developmental lines of language systems of the Old Germanic languages. Available linguistic literature shows the lack of a single integrated approach to phonetics and phonology of the Gothic language. In the article, the system of phonemes and the system of phonemic opposition are considered as the result of the interaction of functional, structural and anthropophonic factors of phonological evolution within the framework of the kinemic theory. The article examines different phonological processes and gives explanations of the sound changes in the history of the Gothic language. Phonemic oppositions are viewed as the main object of phonology in general and diachronic phonology in particular. The article corroborates the thesis about the system of phonemes and the system of phonemic oppositions of the Gothic language as the result of one dynamic process, all the stages of which are linked as causes and consequences of one another.

Key words: system of phonemes, system of phonemic oppositions, kineme, factors (functional, structural, anthropophonic) of phonemic evolution.

(Актуальні питання загального мовознавства [Актуальные вопросы общего языкознания])
Система фонем і система фонематичних опозицій готської мови (Українською) [Система фонем и система фонематических оппозиций готского языка (На укр. яз.)]

© Парк С. [Парк С.] sieun0725@ukr.net

**СИСТЕМА ФОНЕМ И СИСТЕМА ФОНЕМАТИЧЕСКИХ
ОППОЗИЦИЙ ГОТСКОГО ЯЗЫКА***Сиын Парк (г. Киев, Украина)*sieun0725@ukr.net

соискатель кафедры германской и финно-угорской филологии
Киевский национальный лингвистический университет
(Министерство образования и науки Украины)
03150, м. Киев, улица Большая Васильковская, 73

В статье на материале текста Готской Библии (Серебряного Кодекса) анализируется система фонем и система фонематических оппозиций готского языка на одном синхронном срезе, в середине первого тысячелетия н.э. Возможности нашего исследования ограничиваются тем, что восточногерманская языковая эволюция оборвалась задолго до появления первых письменных текстов на западно- и северогерманских (скандинавских) языках, что усложняет реконструкцию системы фонем готского языка в период от распада общегерманского языкового единства и до обособления различных линий развития языковых систем древнегерманских языков. Имеющаяся лингвистическая литература свидетельствует об отсутствии единого интегрированного подхода к фонетике и фонологии готского языка. В статье система фонем и система фонематических оппозиций рассматриваются нами как результат взаимодействия функциональных, структурных и антропофонических факторов фонологической эволюции в рамках кинемной теории.

Ключевые слова: *система фонем, система фонематических оппозиций, кинема, факторы (функциональные, структурные, антропофонические) фонемной эволюции.*

Постановка загальної проблеми і її зв'язок з науковими завданнями. У сучасних фонологічних студіях бракує досліджень фонемних систем і систем фонематичних опозицій мов на дописемних і ранніх писемних стадіях їхнього розвитку. Таку прогалину в царині вивчення найнижчого незнакового ієрархічного рівня мови можна пояснити декількома причинами, серед яких основними вбачаємо такі: (i) відсутність текстів, що унеможливило б будь-яке лінгвістичне дослідження взагалі й фонологічне зокрема; (ii) недостатня кількість аутентичних писемних пам'яток, які відносяться до різних стилів і жанрів, що обмежує дослідника; (iii) відсутність текстів

(Current issues in general linguistics)

System of phonemes and system of phonemic oppositions of the Gothic language (in Ukrainian) [Systema fonem i systema fonematychnyh opozycji gots'koj' movy]

© Park S. [Park S.] sieun0725@ukr.net

**ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]**

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

близько- і далекоспорідненими мовами, що позбавляє дослідника можливості здійснювати внутрішню і зовнішню реконструкції; (iv) непримиримість позицій і постулатів різних фонологічних шкіл і скепсис у спробах установлення причинно-наслідкового механізму діяхронічних фонологічних процесів, що виявляється у “затмарюванні” поглядів один одного або плюралізм думок; (v) заформалізованістю процедур фонологічного аналізу. У германській філології до такого недостатньо дослідженого питання відноситься фонологія готської мови. У другій половині XX ст. для досліджень з діяхронічної фонології германських мов було запропоновано “кінакemu теорію”, у якій ціла низка фонологічних змін в історії англійської мови розглядається у вигляді ланок єдиного динамічного процесу – перебудови системи фонематичних опозицій, які визначаються автором як реляційні одиниці, що складаються з позитивних і негативних кінакем (первинних фонологічних одиниць) [5]. На початку XXI ст. на позначення первинної фонологічної одиниці автор теорії вводить в лінгвістичний обіг новий термін “кінема” [12, р. 26]. Серед мовознавців-германістів немає спільної думки щодо становлення системи фонем, її парадигматичної організації і факторів, які спричинювали ті чи інші фонологічні зміни. Перш за все слід указати на те, що у різних дослідників немає єдиної методики встановлення інвентарю фонем і парадигматичної системи первинних фонологічних одиниць (розрізнявальних, диференційних ознак) готської мови, які утворюють фонематичні опозиції [2, с. 49-55; 3, с. 49-146; 7, р.123-134; 8, S. 18-66; 9, S. 29-97; 10, р. xii-xvi; 11, р. 35-71; 2, р. 123-127; 13; р.13-56; 15, р. 88-100; 16, р. 33-39, 70-83].

Актуальність дослідження зумовлюється необхідністю встановлення системи приголосних і голосних фонем та системи консонантних і вокалічних фонематичних опозицій готської мови в рамках кінемної теорії.

Мета статті – визначити та проаналізувати теоретичні засади фонологічних досліджень готської мови і встановити в рамках кінемної теорії систему фонем готської мови, парадигматичну систему консонантних і вокалічних кінем, які структурують фонематичні опозиції.

Об’єктом дослідження слугує наявна доступна вітчизняна і зарубіжна лінгвістична література з фонетики і фонології готської мови.

Предметом дослідження є парадигматичні системи консонантних і вокалічних кінем, які утворюють контрадикторні й контрарні фонематичні опозиції готської мови і слугують конструктивними елементами внутрішньої будови фонем.

(Актуальні питання загального мовознавства [Актуальные вопросы общего языкознания])
Система фонем і система фонематичних опозицій готської мови (Українською) [Система фонем и система фонематических оппозиций готского языка (На укр. яз.)]

© Парк С. [Парк С.] sieun0725@ukr.net

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

Наукова новизна дослідження полягає у встановленні в рамках кінемної теорії системи фонем і системи фонематичних опозицій готської мови і парадигматичної системи консонантних і вокалічних первинних фонологічних одиниць – кінем.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та з урахуванням специфіки готського й іншого давньогерманського матеріалу основним методом цієї розвідки обрано порівняльно-історичний метод та метод дистрибутивного аналізу.

Основний зміст

До східногерманської групи мов разом з готською входили вандальська, бургундська, герульська, бастарнська, ругійська і скірска. Усі ці мови протягом раннього середньовіччя вимерли, не залишивши, окрім готської, жодних писемних пам'яток. Наявні рукописи готської мови, неоднорідні за змістом і формою, представляють собою найархаїчніший текстовий матеріал германської групи мов. Писемна історія західногерманських і північногерманських (скандинавських) мов розпочалася від чотирьох до дев'яти століть пізніше. Тексти готських писемних пам'яток, основним з яких є текст Готської Біблії (переклад з давньогрецької фрагментів чотирьох Євангелій і книги Неемії), викликають певні труднощі в реконструкції мовної системи. Переклад Біблії, який здійснено у IV ст. н.е., приписують вестготському єпископу Вульфільді, який є творцем готського алфавіту. Усі готські тексти (за винятком рунічних написів) написані готським алфавітом, створеним на основі давньогрецького унціального письма з додаванням шести латинських літер та двох рун. Таким чином, готський писемний матеріал є найближчим у часі до спільногерманської мовної єдності, а готська мова успадкувала риси, притаманні усім індоєвропейським і германським мовам.

Фонологічна система будь якої мови є складною ієрархією систем одиниць трьох рангів. Первинні (найдрібніші) фонологічні одиниці – кінеми забезпечують іннерваційний механізм антропофонічної артикуляційно-перцептивної діяльності, і утворюють парадигматичну систему. Їхня сукупність для кожної окремої мови є специфічною та унікальною. З точки зору функції у системі мови усі кінеми поділяються на консонантні і вокалічні, а у субстантному плані – на дві категорії – модальну (за способом творення) і локальну (за місцем творення). У консонантних кінем модальна категорія розділена на дві субкатегорії – перепонну, до якої входять кінеми зімкненості і проточності, і звукову з кінемами тону (сонорності) і шумності. Оскільки вокалічні кінеми передбачають наявність тону і виключають шумність, вони мають аналог перепонної субкатегорії – модальну субкатегорію піднесення. Локальна категорія у консонантизмі ділиться на дві субкатегорії – активну і пасивну, кожна з яких об'єднує в

(Current issues in general linguistics)

System of phonemes and system of phonemic oppositions of the Gothic language (in Ukrainian) [Systema fonem i systema fonematychnyh opozycji gots'koj' movy]

© Park S. [Park S.] sieun0725@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
 [Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

собі кінеми центральності і периферійності (передцентральності і зацентральності) артикуляційного органу, відповідно активного чи пасивного. Центральний активний орган в одних мовах – язык, в інших – передня частина языка. Центральний пасивний орган – дентальна зона в одних мовах, альвеолярна зона – в інших мовах. У вокалізмі локальна категорія об'єднує кінеми темброві – ряду і лабіалізації. У структурному плані усі кінеми поділяються на позитивні і негативні, і утворюють контрадикторні пари – опозиції. Поділи функціональні, субстантні і структурні взаємно перехресшуються, а опис системи кінем охоплює усі три її аспекти [12, с. 33-61].

Друга за рангом фонологічна одиниця – фонема, яка є стандартним для кожної окремої мови блоком, набором кінем, що забезпечує продукування і розпізнавання звуків мовлення. Оскільки в епоху раннього середньовіччя у давньогерманських мовах на фонологічному рівні як і на всіх інших ієрархічних рівнях мовних систем постійно відбувалися зміни, спрямовані, з одного боку, на закріплення нових тенденцій розвитку і їхню стандартизацію, з іншого – на усунення з мовної системи старої, індоєвропейської спадщини, яка вже не вписувалася в нову конфігурацію мовної системи, що динамічно розвивалася і набувала нових рис, то формування стабільних для кожної фонем блоків первинних фонологічних одиниць розтягувалося у часі. Саме тому системи фонем, зазвичай, мають відкритий характер з певною кількістю периферійних, слабо інтегрованих фонем.

Третя фонологічна одиниця – склад, який є типовим для кожної окремої мови ланцюжком, блоком фонем, що забезпечує лінійну організацію потоку членороздільного мовлення. Інвентар складів, як правило, має польову структуру, у якій між ядром поля – канонічними складами і за межами цього поля – зоною заборонених складів, знаходиться периферійна зона з декількома градаціями – складами забороненими, одиничними і потенційними [4, с. 12-13].

Спільногерманська фонологічна система склалася в результаті дії і складного сплетіння тенденцій ще у спільноіндоєвропейську епоху, а також тенденцій, які виникли після розпаду індоєвропейської мовної єдності і стабілізації тих конститутивних ознак, які були покладені в основу спільногерманської мови [6, с. 5]. Для встановлення основних рис фонологічної системи спільногерманської мови, які були успадковані зі спільноіндоєвропейської, доцільно навести основні типологічні риси останньої. Необхідно зазначити, що, незважаючи на більш ніж двохсотрічну дискусію з цього питання, до сьогоднішнього дня не існує єдиної точки зору на фонемний склад спіль-

(Актуальні питання загального мовознавства [Актуальные вопросы общего языкознания])

Система фонем і система фонематичних опозицій готської мови (Українською) [Система фонем и система фонематических оппозиций готского языка (На укр. яз.)]

© Парк С. [Парк С.] sieun0725@ukr.net

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

ноіндоєвропейської мови, хоча здавалося б, що з кожною новою публікацією, нарешті, мовознавці-індоєвропейці дійшли згоди. Нового поштовху в такій довготривалій дискусії про систему фонем спільноіндоєвропейської мови надала “глотальна теорія”, у якій її автори по-новому інтерпретують напрацьовані і загальноприйняті до цього фонемні відповідності і фонетичні закони, на підставі нових лінгвістичних даних обґрунтовують діахронічну вивідність спільногерманської підсистеми приголосних фонем зі спільноіндоєвропейської. Запропонована Т. В. Гамкрелідзе та Вяч. Вс. Івановим теорія кардинально відрізняється від панівного до цього у класичній індоєвропейській граматиці пояснення становлення германського консонантизму, що традиційно в германському порівняльному мовознавстві називалось “законом Грімма” [1, с. 35-41]. Серія І індоєвропейських приголосних фонем, яка традиційно в індоєвропейському порівняльно-історичному мовознавстві реконструюється як дзвінка, повинна бути переінтерпретована як серія недзвінких фонем через дефектність лабіальної фонемі /p/. Ця фонема є дефектною, оскільки вона відсутня або характеризується низькою текстовою і системною частотою. Найбільше маркованою серією серед приголосних фонем є серія глotalізованих фонем, яка характеризується, як правило, повною відсутністю або надзвичайно низькою частотою лабіальної фонемі /p/. На думку авторів “глотальної теорії”, система індоєвропейських зімкнених фонем найкраще збереглася у спільногерманській мові: зокрема, в германських мовах перша серія спільноіндоєвропейських глotalізованих зімкнених фонем /p/, t/, K/ відобразилися в спільногерманській мові як недзвінки, можливо з глotalною артикуляцією в прагерманській прамові. Традиційна серія дзвінких придихових фонем, будучи типологічно маркованою по відношенню до серії дзвінких, не може характеризуватися більш високою частотою відповідно до універсально значущого частотного вираження відношення маркованості [1, с. 13-14]. У другій дзвінкій серії індоєвропейських зімкнених з придиховими і непридиховими алофонами b^h/b, d^h/d, G^h/G відбувається спірантизація і вони переходять у залежності від позиції у слові у дзвінкі зімкнені (на початку слова) і дзвінкі фрикативні (щілинні) – в середині слова. Придихові алофони індоєвропейських фонем серії III p^h/p, t^h/t, K^h/K відповідають в спільногерманській мові глухим спірантам. У цьому відношенні перебудова фонем серії III в спільногерманській мові повністю відповідає перебудові фонем в серії II, в чому і полягає паралелізм у розвитку фонетично близьких одна до одної серій індоєвропейських зімкнених фонем [1, с. 36-37]. Важливими типологічними рисами спільноіндоєвропейської фонологічної системи були: (i) надзвичайно бідний вокалізм з трьома, двома або навіть з однією

(Current issues in general linguistics)

System of phonemes and system of phonemic oppositions of the Gothic language (in Ukrainian) [Systema fonem i systema fonematychnyh opozycji gots'koi' movy]

© Park S. [Park S.] sieun0725@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
 [Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

голосною фонемою; (ii) відносно багатий склад шумних зімкнених приголосних фонем (від 15 до 20); (iii) бідність підсистеми шумних приголосних фонем, серед яких достовірно реконструюється лише /s/; (iv) наявність особливого розряду сонантів /j/, /w/, /r/, /l/, /m/, /n/, які не входили ні до підсистеми консонантизму, ані до вокалізму. Такі типологічні риси характерні для кореневих (аморфних) мов, якою на ранніх етапах свого існування була спільноіндоєвропейська прамова. Подальша історія як прамови, так і її відгалужень свідчить про поступовий перехід від мови кореневого типу до мови типу аглютинативного. У фонемній системі відбувалася перебудова, у результаті якої були втрачені перераховані вище риси. Повне завершення перебудови фонологічної системи у зв'язку з переходом до іншого граматичного типу відноситься до окремих мовних груп індоєвропейської сім'ї [4, с. 15-20].

Матеріали готських текстів [14] демонструють процес ліквідації двоморності германських складоносіїв, хоча є підстави стверджувати, що двоморність була ще живим явищем незадовго до фіксації готської мови. Це перш за все різні рефлексії сполучення з двох /i/ у заголошених складах словесних оболонок з так званими “легкими” та “важкими” корневими морфемами – наприклад, в 3 особі однини теперішнього часу слабких дієслів 1-го класу (гот. *nasjib* – “рятує”, гот. *stojib* – “судить”, але гот. *sokeib* – “шукає”, гот. *sandeib* – “посилає”), де на початку заголошеного складу утворилася сполука з приголосною фонемою /j/ та голосною фонемою /i/, а в середині складу – двофонемна сполука /i+i/, що графічно позначалася як *ei* [2, с. 64, 14, с. 163; 16, с. 44]. Звідси випливає, що межа складу проходила відразу після двоморних складоносіїв (/ō/ в гот. *so-keib*, *sto-jib*, /a+n/ в гот. *san-deib*), але після наступного за одноморним складоносієм приголосного (от. *nas-jis*). Ця ж особливість спостерігається і у відмінюванні іменників, напр., родовий відмінок однини, основа на –*ja* – гот. *har-jis* “військо” [14, с. 77], але називний відмінок однини, основа на –*ja* – гот. *hair-deis* “пастух” [14, с. 76]. Це пояснюється тим, що у випадку як “легкого”, так і “важкого” коренів позиція межі складу була закріплена за фонемою, яка слідувала за наголошеною голосною, незалежно від того, чи це була приголосна фонема /n/, /r/, /s/ як у наведених прикладах, чи друга мора довгої голосної /ō/. Еквівалентність приголосних і голосних фонем у структурі складу означала, що обидва класи фонем рахувалися морами, а наголошений склад у слововформах як з “легкими”, так і “важкими” коренями був двоморною структурою.

З іншого боку, чергування *ji/ei* вже не було живим в епоху складання готських текстів, оскільки в багатьох випадках воно не засвідчено: наприклад, у деяких іменниках

(Актуальні питання загального мовознавства [Актуальные вопросы общего языкознания])

Система фонем і система фонематичних опозицій готської мови (Українською) [Система фонем и система фонематических оппозиций готского языка (На укр. яз.)]

© Парк С. [Парк С.] sieun0725@ukr.net

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

середнього роду з основою на *-ja* у родовому відмінку однини зустрічалося *-ji* при не-заперечній початковій двоморності наголошеного складоносія (гот. *arbjis* “спадщина” [14, с. 23]), а у деяких іменників цього типу спостерігаються коливання у формі родового відмінку однини, наприклад, називний відмінок однини гот. *gawairþi* “мир”, але родовий відмінок однини гот. *gawairþeis* та *gawairþjis* [14, с. 70]. Повністю відсутні очікувані форми з *ei* у родовому відмінку однини з основами на *-jin/-jan*, наприклад, гот. *bandja* називний відмінок однини “полонений, в’язень” – гот. *bandjins* родовий відмінок однини [8, с. 73,79; 14, с. 30]. Таким чином, число мор у наголошеному складоносії, релевантне в період до написання готських текстів, згодом втратило своє фонологічне значення [4, с. 33]. Важливо, що з двох варіантів реалізації заноголошеного складу – з початковоскладовим *ji-* та внутрішньоскладовим *-ei* – поширився перший. Це неминуче відобразилося на зміщенні меж складоподілу, який у зв’язку з підпорядкуванням морфемному членуванню все частіше був орієнтований на морфемні межі (*gawairþjis* > *gawairþ-jis*). Ця тенденція у подальшому мала визначальний вплив на формування ядерної зони типових канонічних складів германських мов, головним чином завдяки тому, що межі кореневої морфеми і складу збіглися, що є доказом руху мови від флективного до аглютинативного і кореневого (аморфного) граматичного типу.

Сонорні фонери у готській мові вже не утворювали особливого класу й увійшли до складу приголосних фонем як сонорні нешумні приголосні */r/, /l/, /m/, /n/, /w/, /j/*. Останні два досить чітко відокремилися від відповідних голосних фонем */u/* та */i/*, зберігши чергування з ними у ряді слів та словоформ, наприклад, гот. *triw* “дерево” – *triwa*, *kuni* “рід, плем’я” – *kunja* [14, с. 119]. Від попереднього статусу сонантів як заповнювачів другої мори складоносія в дистрибуції сонорних нешумних фонем збереглася заборона на сполучуваність їх в одному складі з попередніми голосними фонемами */ē/* та */ō/*, двоморними за походженням. Ці дві фонери, які були успадковані зі спільногерманської мови, не були залучені до опозиції піднесення і зберігали свій статус фонем середнього ряду, в той час як їхні короткі кореляти */i ~ e/* та */u ~ o/* були включені в опозицію піднесення і звузилися для того, щоб підсилити контраст з голосною фонемою широкого піднесення */a/*. Матеріалізація позитивної кінеми протяжності у фонемах */ē/* та */ō/* і негативної кінеми неширокого піднесення у фонемах */i ~ e/* та */u ~ o/* супроводжувалася фізичною різницею у ступені піднесення: з початком дії нової модальної опозиції ця різниця набула статусу фонематично релевантної – неширокі фонери */i/* та */u/* мали у своїй внутрішній структурі позитивну кінему високого піднесення, а колишні довгі фонери, фонетично голосні середнього піднесення */e/* та

(Current issues in general linguistics)

System of phonemes and system of phonemic oppositions of the Gothic language (in Ukrainian) [Systema fonem i systema fonematychnyh opozycji gots'koj movy]

© Park S. [Park S.] sieun0725@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
 [Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

/o/ залучили до своєї внутрішньої структури негативні кінеми.

Суттєві зміни у порівнянні зі спільногерманським станом відбулися і в парадигматичній системі вокалічних кінем готської мови. Від спільно германської мови готська мова успадкувала три короткі голосні фонери /i/, /u/, /a/, дві монофонемізовані довгі голосні фонери /ē/ та /ō/, які були двоморними, і чотири двоморні послідовності /i+i/, /a+i/, /e+u/, /a+u/. Ці двоморні послідовності рано чи пізно були монофонемізовані у всіх германських мовах, оскільки з утвердженням опозиції високого піднесення були створені сприятливі для цього умови. Цей процес відбувався по-різному з різними результатами для кожної окремої фонологічної системи германських мов. Інтеграція цих послідовностей змінила конфігурацію парадигматики кінемних систем: перебудову модальної категорії, завдяки якій формується опозиція вузького піднесення і одночасно усувається фонематична опозиція протяжності. Розгортання опозицій широкого та високого піднесення створило сприятливі умови для монофонемізації дифтонгів [4, с. 32-33]. Оскільки фонетичні реалізації двофонемних дифтонгів /a+i/ та /a+u/ передбачали вимову від широкого до високого піднесення, то після утвердження у фонематичній системі готської мови двох нових опозицій (широкого і високого піднесення) вони могли інтегруватися у підсистему голосних фонем як такі, що мали у своїй внутрішній структурі позитивні кінеми двох опозицій піднесення: у кінемному вираженні як голосні фонери від широкого до високого піднесення /ai/ та /au/, хоча комбінація цих двох позитивних кінем могла бути реалізованою у зворотному порядку – від високого піднесення до широкого. Алофонічне розсіювання цих двох нових фонем (/ai/ та /au/) могло притягувати алофони двох фонем високого піднесення /i/ та /u/ у процесі так званого готського переломлення (Gothic Breaking) під впливом таких приголосних, як /t/, /h/, та /hʷ/. Фонемне “злиття” таких “переломлених” голосних у достатній мірі відображено у готському текстовому матеріалі, у якому вони регулярно графічно позначалися як диграфи *ai* та *au*, наприклад, гот. *hairto* “серце”, *ga-taurnan* “припинятися, знищуватися” [14, с. 69, 76]. Слід зауважити, що кінемна характеристика запропонованих двох голосних фонем не може дати чіткої відповіді на спірне питання про їхню фонетичну реалізацію. Маючи таку внутрішню кінемну структуру, ці дві голосні могли мати відповідно монофтонгічну [e] [o] або дифтонгічну [ei], [ou] [æi] [au] реалізації; цілком можливим також могло бути і їхнє алофонічне варіювання. Як і в більшості таких випадків, від діахронічної фонології не варто очікувати надання повної картини фонетичних реалізацій фонем давніх епох з повним переліком алофонів для різноманітних позицій. Але використання диграфів

(Актуальні питання загального мовознавства [Актуальные вопросы общего языкознания])

Система фонем і система фонематичних опозицій готської мови (Українською) [Система фонем и система фонематических оппозиций готского языка (На укр. яз.)]

© Парк С. [Парк С.] sieun0725@ukr.net

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

для цих двох фонем свідчить про дифтонгічний характер фонетичних реалізацій хоча би для того часу, коли було винайдено готський алфавіт, а монофтонгізація могла відбутися пізніше. Система голосних фонем готської мови нараховувала п'ять фонем.

Голосні фонери готської мови

Модальні кінери	Локальні кінери	
Піднесення	-	Задньорядності
+ високого піднесення	/i/	+ /u/
--	/e/	/o/
++	/ɛ ~ ɛ̃ i/	/ɔ ~ ɔ̃ u/
+ широкого піднесення	/a/	

Інтеграція двох інших невисхідних двофонемних голосних у запропонованій підсистемі вокалізму мала свої особливості: комбінація голосних фонем /i+i/, яка графічно позначалася *ei*, можливо, злилася із фонемою /ē/, а двофонемний дифтонг /i+u/ не монофемізувався [12, с. 127].

Готський консонантизм у порівнянні зі спільно германським станом не зазнав значних змін.

Гемінати, що були поширені серед сонорних /r/, /l/, /m/, /n/ та проточного (щільного) /s/, продовжували зберігати статус двофонемних сполук. В гемінатах із сонорних /j+j/ та /w+w/ відбулася дисиміляція, в результаті якої у першій фонемі дві кінери були замінені на протилежні, і вона реалізовувалася не як проточна нешумна, а як непроточна шумна приголосна фонема: порівн., наприклад, спільно-герм. **dajjan* > гот. *daddjan* “кормити груддю” та **bliwwan* > *bliggwan* “бити” [14, с. 34, 36].

Парадигматична система консонантних кінером
і система фонематичних опозицій готської мови

Категорії	Субкатегорії	Опозиції	Кінери
Модальна	перепонна	зімкненості	зімкненості +
			незімкненості -
		проточності	проточності+
			непроточності-
	звукова	шумності	шумності +
			нешумності -

(Current issues in general linguistics)

System of phonemes and system of phonemic oppositions of the Gothic language (in Ukrainian) [Systema fonem i systema fonematychnyh opozycji gots'koj movy]

© Park S. [Park S.] sieun0725@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
 [Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

		сонорності	сонорності +
			несонорності -
Локальна	активна	передцентральності (лабіальності)	лабіальності +
			нелабіальності-
		зацентральності (палатоальвеолярності, фарингальності)	палатоальвеолярності+
			непалатоальвеолярності-
	пасивна	зацентральності (задентальності)	задентальності +
			незадентальності -

Кінемна матриця приголосних фонем готської мови

ФОНЕМИ																				
Кінакеми	p	t	k	kʷ	f	θ	s	h	hʷ	b/v	d/ð	z	g	m	n	ɲ	w	r	l	j
зімкненість	+	+	+	+	-	-	-	-	-	+/-	+/-	-	+	+	+	+	-	-	-	-
проточність	-	-	-	-	+	+	+	+	+	-/+	-/+	+	-	-	-	-	+	+	+	+
шумність	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	-	-	-	-	-	-
сонорність	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
лабіальність	+	-	-	+	+	-	-	-	+	+	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-
зацентральноність	-	-	+	+	-	-	-	+	+	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	+
задентальність	0	0	0	0	0	-	+	0	0	0	-	+	0	0	0	0	0	+	-	0

Як видно із запропонованої таблиці парадигматичної системи кінем і кінемної матриці приголосних фонем спільногерманська і готська системи приголосних фонем зберігають основні риси індоєвропейської системи приголосних стосовно ознак глухості і дзвінкості.

Запропонована методика, результати й висновки дослідження можуть бути використані в подальших теоретичних розробках у царині синхронічної й діахронічної фонології мов, що належать до різних граматичних типів, а також у роботах із проблематики системної типології мов, загальної теорії мовної еволюції та механізмів розвитку мовних систем.

(Актуальні питання загального мовознавства [Актуальные вопросы общего языкознания])
 Система фонем і система фонематичних опозицій готської мови (Українською) [Система фонем и система фонематических оппозиций готского языка (На укр. яз.)]

© Парк С. [Парк С.] sieun0725@ukr.net

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

Одержані результати дозволяють використання положень і висновків дослідження в теоретичних курсах “Вступ до германського мовознавства” (розділ “Фонетика й фонологія давньогерманських мов. Абсолютна й відносна хронологія фонетичних змін”), “Історія англійської мови” (розділ “Розвиток системи фонем англійської мови”), “Теоретична фонетика англійської мови” (розділи “Система фонем і система фонематичних опозицій сучасної англійської мови”, “Теорія розрізнявальних ознак”, “Фонотактика”), “Порівняльна граматики індоєвропейських мов” (розділи “Типологія фонемних систем”, “Фономорфологія”), “Історична граматики германських мов” (розділ “Шляхи фонологічної еволюції германських мов”), “Історія лінгвістичних учень” (розділ “Фонологічні школи”), а також у спецкурсах з актуальних проблем діакронічної фонології германських мов.

Результати дослідження є внеском у порівняльно-історичне, загальне й германське мовознавство й системну типологію мов, у подальшу розбудову теорії діакронічної фонології, теорії універсалій і варіативності мовних одиниць. Системний підхід до фонологічних фактів уможливив визначити ролі структурних, функціональних і антропофонічних факторів, а також взаємодії мовних підсистем (фонемної, граматичної та лексичної).

Література

1. Гамкрелідзе Т.В., Иванов Вяч.Вс. Индоевропейский язык и индоевропейцы. Реконструкция и историко-типологический анализ праязыка и протокультуры. – Т. I. – Тбилиси: Изд-во Тбилисского ун-та, 1984. – 428 с.
2. Гухман М.М. Готский язык. – М.: Изд-во лит-ры на иностр. языках, 1958. – 288 с.
3. Задорожний Б.М. Порівняльна фонетика і морфологія готської мови. – Львів: Вид-во Львівського ун-ту, 1960. – 297 с.
4. Плоткин В.Я. Эволюция фонологических систем. – М.: Наука, 1982. – 128 с.
5. Плоткин В.Я. Динамика английской фонологической системы. – Новосибирск: Западно-Сибирское книжное изд-во, 1967. – 169 с.
6. Сравнительная грамматика германских языков. – Т. II. – М.: Наука, 1962. – 402 с.
7. Bennett W.H. An Introduction to the Gothic Language. – New York: Modern Language Association, 1980. – 190 p.
8. Braune W. Gotische Grammatik. 19. Auflage. – Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 1981. – 205 S.
9. Jellinek M.H. Geschichte der gotischen Sprache. – Berlin und Leipzig: Walter de Gruyter & Co., 1926. – 209 S.
10. Lambdin Th. O. An Introduction to the Gothic Language. – Eugene, Oregon: Wipf & Stock Publishers, 2006. – 361 p.
11. Mossé F. Manuel de la langue gotique: grammaire, textes, glossaire. – Paris: Aubier, 1942. – 272 p.

(Current issues in general linguistics)

System of phonemes and system of phonemic oppositions of the Gothic language (in Ukrainian) [Systema fonem i systema fonematychnyh opozycji gots'koj' movy]

© Park S. [Park S.] sieun0725@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
 [Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

12. Plotkin V. The Evolution of Germanic Phonological Systems: Proto-Germanic, Gothic, West Germanic and Scandinavian. – Lewiston, New York, USA, Queenston, Ontario, Canada, Lampeter, Ceredigion, Wales, United Kingdom: The Edwin Mellen Press, 2008. – 230 p.
13. Rauch I. The Gothic Language: grammar, genetic provenance and typology, readings. – New York: Peter Lang Publishing, Inc., 2003. – 192 p.
14. Tollenaere F.de, Jones R. Word-Indices and Word-Lists to the Gothic Bible and Minor Fragments. – Leiden: E.J.Brill, 1976. – 583 p.
15. Voyles J.B. Early Germanic Grammar: Pre-, Proto-, and Post-Germanic Languages. – San Diego, California: Academic Press, Inc., 1992. – 302 p.
16. Wright J. Grammar of the Gothic Language. 2nd ed. – Oxford: Clarendon Press, 1997. – 366 p.

References

17. Gamkrelidze T.V., Ivanov Vjach. Vs. Indoevropskij jazyk i indoevropskysy. Rekonstruktsija i istoriko-tipologicheskij analiz prajazyka i protokultury. – T. I. – Tbilisi: Izdatelstvo Tbilisskogo universiteta, 1984. – 428 s.
18. Gukhman M.M. Gotskij jazyk. Moskva: Izdatelstvo literatury na inostrannykh jazykakh, 1958. – 288 s.
19. Zadorozhnyj B.M. Porivnjalna fonetyka i morfolohija hotsjkoji movy. – Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoho universytetu, 1960. – 297 s.
20. Plotkin V. Ja. Evoljutsija fonologicheskikh system. – Moskva: Nauka, 1982. – 128 s.
21. Plotkin V.Ja. Dinamika anglijskoj fonologicheskoy sistemy. – Novosibirsk: Zapadno-Sibirskoje knizhnoje izdatelstvo, 1967. – 169 s.
22. Sravnitel'naja grammatika germanskikh jazykov. – T. II. – Moskva: Nauka, 1962. – 402 s.
23. Bennett W.H. An Introduction to the Gothic Language. – New York: Modern Language Association, 1980. – 190 p.
24. Braune W. Gotische Grammatik. 19. Auflage.- Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 1981. – 205 S.
25. Jellinek M.H. Geschichte der gotischen Sprache. – Berlin und Leipzig: Walter de Gruyter & Co., 1926. – 209 S.
26. Lambdin Th. O. An Introduction to the Gothic Language. – Eugene, Oregon: Wipf & Stock Publishers, 2006. – 361 p.
27. Mossé F. Manuel de la langue gotique: grammaire, textes, glossaire. – Paris: Aubier, 1942. – 272 p.
28. Plotkin V. The Evolution of Germanic Phonological Systems: Proto-Germanic, Gothic, West Germanic and Scandinavian. – Lewiston, New York, USA, Queenston, Ontario, Canada, Lampeter, Ceredigion, Wales, United Kingdom: The Edwin Mellen Press, 2008. – 230 p.
29. Rauch I. The Gothic Language: grammar, genetic provenance and typology, readings. – New York: Peter Lang Publishing, Inc., 2003. – 192 p.
30. Tollenaere F.de, Jones R. Word-Indices and Word-Lists to the Gothic Bible and Minor Fragments. – Leiden: E.J.Brill, 1976. – 583 p.
31. Voyles J.B. Early Germanic Grammar: Pre-, Proto-, and Post-Germanic Languages. – San Diego, California: Academic Press, Inc., 1992. – 302 p.
32. Wright J. Grammar of the Gothic Language. 2nd ed. – Oxford: Clarendon Press, 1997. – 366 p.

(Актуальні питання загального мовознавства [Актуальные вопросы общего языкознания])

Система фонем і система фонематичних опозицій готської мови (Українською) [Система фонем и система фонематических оппозиций готского языка (На укр. яз.)]

© Парк С. [Парк С.] sieun0725@ukr.net